

46. Torstaina 23 päivänä huhtikuuta 1992

kello 20.40

S.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi tulliverolain muuttamisesta 1472

Hallituksen esitys n:o 209/1991 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietinnöt n:ot
5 a ja 5
Suuren valiokunnan mietintö n:o 1

Toinen käsittely:

2) Ehdotukset laiksi talletusten ja obli-
gaatioiden veronhuojennuslain muuttami-
sesta sekä laiksi tulo- ja varallisuusvero-
lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 29
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13

3) Ehdotukset laiksi valtion vakuusra-
hastosta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys n:o 32
Talousvaliokunnan mietintö n:o 13

Ensimmäinen käsittely:

4) Ehdotus laiksi kilpailunrajoituksista 1473

Hallituksen esitys n:o 162/1991 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1442 ja 1464/1991
vp sekä 306
Talousvaliokunnan mietintö n:o 14

5) Ehdotus laiksi kilpailuneuvostosta .. 1479

S. Hallituksen esitys n:o 163/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 15

6) Ehdotus laiksi kilpailuvirastosta an-
netun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 164/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 16

7) Ehdotukset laeiksi vakuutusyhtiölain
muuttamisesta sekä talletuspankkien toi-
minnasta annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 165/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 17

„ Pöydällepanoa varten esi-
tellään:

8) Perustuslakivaliokunnan mietintö
n:o 3 hallituksen esityksestä laeiksi kan-
sanedustajain vaaleista annetun lain ja
kunnallisvaalilain muuttamisesta (HE 14) „

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudon asemesta merkitään läsnä ole-
viksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen
täysistuntoon, sekä ed. Mäki-Hakola.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuu ed. Sär-
kijärvi.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**1) Ehdotus laiksi tulliverolain muuttamisesta**

Jatkettu kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 209/1991 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietinnöt n:ot 5 a ja 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 1

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 5 a.

Valtiopäiväjärjestyksen 68 §:n 4 momentin mukaan eduskunta voi nyt hyväksyä tai hylätä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä ehdotetun lakiehdotuksen.

Keskustelu:

Ed. A p u k k a : Herra puhemies! Tästä samaisesta tulliverolaista on tässä talossa tämän kevään aikana puhuttu jo niin pitkään, että en halua kovin pitkään enää asiasta puhua. Teen kumminkin heti hylkäysehdotuksen.

Ihmettelen sitä, että kun tulliverolaki ei saanut eduskunnassa tarvittavaa enemmistöä taakseen, niin hallitus ei tehnyt tästä sellaisia johtopäätöksiä, että olisi vetänyt alkuperäisen esityksensä pois ja esittänyt tulliverolain uudessa muodossaan niin, että tästä sinänsä tarpeellisesta laista olisi jätetty 14 § pois, jolloin näiden kolmen pohjoisen kunnan asia olisi otettu pois eli säilytetty nykyinen tilanne ja niiden rajakauppa olisi säilytetty nykyisen lain mukaisena.

On sinänsä tavallaan hassua, että tällainen laki joudutaan tekemään yksivuotisena sen vuoksi, että pienen yksityiskohdan vuoksi sitä ei saatu täällä pysyvänä lakina voimaan. En voi muuta kuin ihmetellä sitä itsepäisyyttä, mitä hallitus asiassa osoitti. Monet hallituspuolueitten edustajatkin ovat todenneet, että asia olisi pitänyt aikanaan hoitaa toisella tapaa.

Kun nyt ei kuitenkaan näin voitu tehdä, niin ei ole meillä muuta vaihtoehtoa kuin esittää laki kokonaan hylättäväksi ja toivoa, että se myös tulee hylätyksi. Sen jälkeen hallituksella olisi mahdollisuus antaa uusi esitys pysyväksi laiksi ja säilyttää näitten kolmen kunnan asema nykyisen lain mukaisena.

Ed. R a s k : Arvoisa puhemies! Tästä asiasta on pitkään puhuttu, näin pienestä ja vaatimattomasta asiasta. Muuta ei oikeastaan tässä vai-

heessa voi enää tehdä kuin todeta pahoilla mielin, että näin pitkälle on menty.

Kannatan ed. Apukan tekemää hylkäysehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

2) Ehdotukset laiksi talletusten ja obligaatioiden veronhuojennuslain muuttamisesta sekä laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 29

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. B a c k m a n : Herra puhemies! Ensimmäisessä käsittelyssä jo kerroin, että sosialidemokraatit ovat valmiit hyväksymään lait siltä osin kuin ne pitäytyvät hallituksen alkuperäiseen esitykseen. Se tarkoittaa sitä, että ns. käyttötytlien osalta laki on määräaikainen ja pysyvästä erilaisten tilien verollisuudesta tai verottomuudesta päätetään vasta pääomaverotuksen kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Tämän vuoksi ehdotan, että tämä hyväksyttäisiin hallituksen esittämässä muodossa eli käsittelyn pohjaksi otettaisiin valiokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen mukaisesti hallituksen alkuperäiseen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset.

Ed. L u u k k a i n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Backmanin ehdotusta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

3) Ehdotukset laiksi valtion vakuusrahastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 32

Talousvaliokunnan mietintö n:o 13

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 13. Ensinnäkin asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 1—20 §, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 48, 50, 51, 55, 56 ja 56 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

kolmannen lakiehdotuksen 18 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

neljännen lakiehdotuksen 16 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

viidennen lakiehdotuksen 2, 51 ja 57 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi kilpailunrajoituksista

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 162/1991 vp

Toivomusaloitteet n:ot 1442 ja 1464/1991 vp sekä 306

Talousvaliokunnan mietintö n:o 14

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 14.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 5)—7) asiasta.

Keskustelu:

Ed. L o u e k o s k i: Herra puhemies! Kilpailulainsäädännön uudistamista on pidettävä eräänä tärkeimmistä tämän eduskunnan aikaisista lainsäädäntöuudistuksista. Tässä yhteydessä on tarkoitus siis uudistaa lähinnä kilpailun esteitä koskeva lainsäädäntö ja eräät siihen liittyvät kilpailun edistämisen valvontaa koskevat säännöt.

Totean ensiksi, että hallituksen esitykset ovat olleet varsin perusteltuja ja hyvin valmisteltuja näinkin vaikeassa asiassa. Sen olemme voineet todeta, kun valiokunta on asioita käsitellyt jokseenkin suurella yksimielisyydellä. Paineet eri etujärjestöjen taholta alkaen Kirjailijaliitosta ja

päätyen tukkukauppaan ovat olleet mitä monitahoisimpia. Valiokuntaa on valistettu eri etujärjestöjen näkemyksistä, toiset ovat valistaneet kilpailun rajoittamisen ja toiset kilpailun edistämisen suuntaan. Joka tapauksessa hallituksen esitykset ovat kestäneet nämä paineet varsin hyvin.

Kuitenkaan ei pidä itseään tuijottaa sokeaksi näiden esitysten kilpailua lisäävästä vaikutuksesta, vaan on todettava valiokunnan tapaan, että tämä neljän lakiehdotuksen paketti on siltäkin vain pieni osa suomalaista kilpailun edistämistyötä. Valiokunta on ensimmäisen mietintönsä, siis mietinnön n:o 14, alussa Valiokunnan kannanotot -otsikon alla todennutkin, että suomalaisessa elinkeinoelämässä kilpailua voidaan edistää nyt käsiteltävänä olevaa lakia kenties tehokkaamminkin avaamalla tuontia, alentamalla siis rajasuojaa, ja toiseksi, mikä on hyvin tärkeää, poistamalla niitä kontrolli- ja lupajärjestelmiä, joita maa on väärellään. Meillä tällä hetkellä laskutavasta riippuen on kilpailua rajoittavia säännöksiä puolitoistatuhatta, ehkä enemmänkin.

Kilpailua rajoitetaan vanhoilla määräyksillä, jotka aikanaan ovat syntyneet ihan hyvässä tarkoituksessa kuluttajan suojaksi terveyden, paloturvallisuuden ja ties minkä syyn ja perusteen johdosta. Nämä säännökset hyvin monissa tapauksissa ovat käyneet tarpeettomiksi, ja valiokunta huomauttaakin, että suomalainen elinkeinotoiminta ei enää tämän kaltaista lupa- ja holhousjärjestelmää tarvitse. Jos me aiomme todella avata kilpailua kaikilla aloilla, lupajärjestelmä kaipaa suuren remontin. Tämän remontin ohella nyt käsiteltävänä oleva lakipaketti on tärkeä, sitä valiokunta myös haluaa painottaa.

Kun sanoin, että hallituksen esitys läpäisi pitkän ja tarkan kontrollin valiokunnan työn aikana melko hyvin, niin kiinnitän huomiota vain pariin seikkaan, jotka valiokunnan mietinnössä saavat erityistä painoa.

Ensinnäkin valiokunta tiukensi varsinaista kilpailulakia ehdottamalla säädettäväksi tiukennuksen määrävän markkina-aseman käytössä. Lakiehdotuksessa valiokunnan mietinnön mukaan ehdotetaan säädettäväksi, että määrävää markkina-asemaa ei saa väärinkäyttää. Hallituksen esitykseen verrattuna tämä on selvä tiukennus, jota eri elinkeinopiirit ovat jossain määrin jo ehtineet kritisoidakin.

Korostan tässä yhteydessä sitä, että valiokunnan tarkoituksena ei ole kieltää suomalaisia yrityksiä hankkimasta määrävää markkina-

asemaa. Se on tiukennuksen jälkeenkin täysin sallittua. Monilla aloilla suomalaisten markkinoiden kapeuden takia tällainen määräävä markkina-asema saattaa kansainvälisessä kilpailussa olla suorastaan onnistumisen edellytys. Mutta tärkeätä on se, että määräävää markkina-asemaa, eräänlaista monopoliasemaa, ei saa käyttää väärin. Esimerkiksi vesihanavalmistaja, jolla on määräävä markkina-asema, on velvollinen toimittamaan tuotteitaan kaikille halukkaille. Jos ei toimita, käyttää määräävää markkina-asemaansa väärin. Sama koskee kaasunjakelijaa, sähkönjakelijaa, rakennustarvikkeitten myyjää jnp. Kysymys ei siis ole määräävän markkina-aseman hankkimisen kiellosta, vaan sen aseman väärinkäyttämisen kiellosta, mikä näin selvästi tälle harvalukuisalle kuulijakunnalle sanottakoon.

Toinen yksityiskohta, jonka haluan valiokunnan mietinnöistä poimia, on valvontajärjestelmässä kilpailuneuvoston asema. Tällä hetkellä kilpailuvirasto ja kilpailuneuvosto muodostavat sen kontrolliparin, joka valvoo, että kilpailu toimii ja kilpailun edistämistä koskevia säännöksiä noudatetaan. Kilpailuneuvostolla on eräänlainen tuomioistuimen asema, ja kilpailuvirasto on se elin, joka asiat kilpailuneuvostoon käsiteltäväksi saattaa asiain laadun niin vaatiessa. Kilpailuvirasto on myös se elin, joka neuvottelee yritysten kanssa ennalta poistaakseen kilpailuesteitä, ja tarvittaessa käyttää joitakin, sanoisinko, pakkokeinoja.

Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että rangaistussäännösten osalta kilpailuneuvosto eräänlaisena partien välisenä elimenä on oikeusturvan kannalta erikoinen järjestely. Siitä syystä valiokunta haluaakin kehittää järjestelmää vastaisuudessa siihen suuntaan, että joko kilpailuneuvosto sinänsä tai jokin sen korvaava elin olisi itse asiassa tuomioistuin. Sitä edellyttää asiansa kilpailuneuvoston tai sen korvaavan tuomioistuimen käsittelyyn saattavien tahojen oikeusturva ja oikeusvarmuus.

Meille valiokunnan jäsenille annettiin käsittelyn aikana informaatiota myös siitä, että kilpailuvirasto ei nykyisellään aivan luota kilpailuneuvoston toimintakykyyn ja osittain tästä syystä johtuu, että kilpailuneuvostolla on kovin vähän käsiteltäviä asioita. Sinne toisin sanoen satunnaisen toimintaperiaatteen johdosta viedään vastahakoisesti asioita käsittelyyn. Kun niitä tulee sinne vähänläisesti, sen toiminta pysyykin satunnaisena ja kenties horjuvana.

Valiokunnan mietintöön n:o 14 sisältyy myös

kolme eriävää mielipidettä, jotka lähinnä tähtäävät siihen, että kilpailurajoituksia olisi pitänyt poistaa vielä voimakkaammilla otteilla, kuin hallituksen esityksessä ehdotettiin ja valiokunta yksituumaaisesti muuten saattoi ehdottaa.

Mainitsen näistä eriävistä mielipiteistä erään, nimittäin fuusiokontrollin, joka on hyvin paljon keskusteltu kysymys sekä Suomessa että muualakin Euroopassa. Eurooppalaisessa lainsäädännössä yleensä fuusiokontrolli on olemassa, mutta se toimii niin, että byrokratia on suhteellisen suuri ja tulokset suhteellisen vähäiset. Jos ajatellaan valiokunnan tekemää määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltämisehdotusta suhteessa fuusiokontrolliin, määräävän markkina-aseman väärinkäytön kieltä saattaa sinänsä jo estää sopimattomien fuusioiden syntymisen. Jos fuusiokontrollilla tarkoitetaan sitä, että fuusion kautta eliminoidaan markkinoilta sopimattomalla tavalla kilpailija, sehän johtaa ikään kuin määräävään markkina-asemaan ja kenties sen väärinkäyttöön. Kun se erillisessä säännöksessä on kielletty, tämä fuusiokontrolli ikään kuin kiertokautta valiokunnan mietinnössä toteutuu. Kun tätä kiertokauttakieltoa tässä selvittän, voin todeta, että olen itse allekirjoittanut vastalauseen, koska se olisi periaatteessa suora tie kilpailun edistämiseen tarpeettomia fuusioita estämällä.

Kun kuulijakunta on sellainen, joka on asiaSTA hyvin kiinnostunut ja pääosiltaan ottanut osaa valiokunnassa tämän asian käsittelyyn, en käytä eduskunnan aikaa esittelypuheenvuoroon tämän pitempään.

Ed. P a l o h e i m o : Arvoisa puhemies! Olen jättänyt valiokunnan mietintöön yhden vastalauseen, jossa kritisoin lähinnä niitä piirteitä tässä laissa, jotka uhkaavat kulttuuria ja ympäristöä sekä pienyrityksiä. Koska täällä ei ole tämän enempää ihmisiä tällä hetkellä, aion käyttää pitemmän puheenvuoron lakiesityksen toisessa käsittelyssä. Tarkoituksenani on myös silloin esittää kirpeää kritiikkiä niitä tahoja kohtaan, jotka eivät omasta edustaan huolimatta ole lähteneet yhtymään tähän merkittävään vastalauseeseen, jonka olen jättänyt.

Ed. D r o m b e r g : Herra puhemies! Hallituksen esitys kansallisen kilpailulainsäädännön uudistamiseksi annettiin eduskunnalle jo viime vuoden lokakuussa. Esityksen valiokuntakäsittely kesti puolisen vuotta eli poikkeuksellisen pitkään. Onkin todettava, että talousvaliokunta

perehtyi erityisellä ahkeruudella ja perusteellisuudella tähän merkittävään uudistushankkeeseen, joka varsinkaan asiasisällöltään ei varmasti ole niitä helpoimpia. Mielestäni talousvaliokunta ansaitseekin erityisen tunnustuksen työstään. Uutta kilpailulainsäädäntöä koskeviin esityksiin ovatkin kaikki eduskuntaryhmät voineet olla pääpiirteittäin tyytyväisiä ja yhtä mieltä niiden tarpeellisuudesta.

Kuitenkin valiokunnassa tehtiin kilpailulakiin yksimielisesti aika merkittävä periaatteellinen muutos koskien määräävän markkina-aseman arviointia. Hallituksen esityksessähän lähdettiin siitä, että määräävässä markkina-asemassa olevaa yritystä arvioitaisiin väärinkäyttöperiaatteen mukaan. Talousvaliokunta päätyi yksimielisesti ehdottamaan muutosta hallituksen esitykseen niin, että määräävän markkina-aseman väärinkäytön arviointi tapahtuu kieltoperiaatteen mukaisesti.

Siihen, että edellä mainittua kohtaa on voitu yksimielisesti ehdottaa muutettavaksi vielä selvemmin EY-kilpailusääntöjen suuntaan, on osaltaan vaikuttanut EY-jäsenhakemuksen jättäminen hallituksen kilpailulakiesityksen jälkeen. Lisäksi Ruotsissa valmistellaan vastaavaa kilpailulainsäädännön uudistusta ja myös siellä ollaan päätyvässä määräävän markkina-aseman väärinkäytön osalta kieltoperiaatteeseen. EY-jäsenhakemuksen jättäminen ja Ruotsin uudistuvassa kilpailulainsäädännössä otettu linja ovat vaikuttaneet näkemykseeni siitä, että myös Suomessa tulee siirtyä kieltoperiaatteeseen.

On kuitenkin syytä korostaa, että kilpailulainsäädännön asiantuntijat ovat olleet eri mieltä siitä, pitääkö määräävän markkina-aseman väärinkäytön arvioinnissa soveltaa väärinkäyttövai kieltoperiaatetta. Määräävän markkina-aseman osalta käydyssä keskustelussa monet asiantuntijat totesivat, että kieltoperiaatteen ulottaminen näihin tapauksiin ei toteuttaisi oikeusvarmuuden ja ennustettavuuden periaatteita siten, kuin suomalaisessa oikeusjärjestelmässä sanktiivien säännösten on edellytetty tekevän.

Myös kyseeseen tulevien ongelmien tapauskohtaisuus saattaa johtaa kieltoperiaatteen sopeuttamiseen määräävän markkina-aseman kohdalla.

Joka tapauksessa on selvää, että vaikka markkina-aseman väärinkäyttö tullaankin yksiselitteisesti kieltämään, se ei poista sitä tosiasiaa, että sekä määräävän markkina-aseman olemassaolon että sen väärinkäytön suhteen on merkittäviä arviointi- ja määrittelyongelmia.

Myös Ruotsin uusimpaan kilpailulakiehdotukseen otettu määräävän markkina-aseman väärinkäyttökielto on herättänyt voimakasta vastustusta siellä. Sitä vastustaa mm. Ruotsin korkein ja perehtynein kilpailuoikeudellinen viranomainen: markkinatuomioistuimen puheenjohtaja, joka perustelee kantaansa täysin samoin näkökohdin kuin Suomen kilpailuviranomaiset.

EY:n käytännöstä voidaan havaita kielto-määräyksen soveltamisen vaikeudet. Tämän vuoksi kiellon tosiasiallinen vaikutus onkin jäänyt suppeaksi. Verrattaessa USA:n antitrust-politiikan kehitystä on voitu selvästi havaita, että kieltoperiaate ei ole istunut luontevasti määräävän markkina-aseman väärinkäytön tapauksiin.

Nämä esitetyt näkemykset osoittavat hyvin sen, kuinka ongelmallisesta asiasta on kysymys. Mielestäni onkin helppo yhtyä siihen, että myös väärinkäyttöperiaatteen pohjalta tapahtuva määräävän markkina-aseman arviointi olisi saattanut toimia hyvin.

Itse olen tullut siihen tulokseen valiokuntakäsittelyn aikana, että kilpailuviranomaisten hyvin perustelluista ja kriittisistäkin arvioista huolimatta pidän jo tässä vaiheessa tarkoituksenmukaisimpana vaihtoehtona kieltoperiaatteen ulottamista myös määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön juuri kansainvälisten esimerkkien mukaisesti. Oman kansallisen kilpailulainsäädäntömme tulee olla yhdenvertainen EY:n kanssa.

Sen sijaan vaatimukselle todistustaakan kääntämisestä kilpailuasioissa ei ole esitetty mitään perusteita. Kilpailuasioden käsittely ei ole rikosprosessia, jossa syyttäjän on näytettävä syytteenä toteen. Kilpailuasioissa kaikki osapuolet joutuvat perustelemaan kantaansa, eikä kilpailulakiin tämän vuoksi ole mitään tarvetta ottaa erityisiä todistustaakkasäännöksiä. Tosin lakiehdotuksessa elinkeinonharjoittajillehan tulee käytännössä näyttövelvollisuus markkinoidenjakokartellien ym. järjestelyjen hyödyllisyydestä kuluttajille.

Kysymykseen siitä, pitäisikö nimenomainen ovh-kielto sisällyttää kilpailulakiin, ei ole esitetty riittäviä perusteita. On toisaalta totta, että ohjehinnoittelulla voi olla hinnoittelua jäykistävä vaikutus. Se, että ohjehinnoittelua ei ole tarkoituksenmukaista kieltää kokonaan, on perusteltavissa lähinnä pkt-yrityksien kannalta, joiden on käytännössä hankalaa hinnoitella kaikkia myytäviä tuotteitaan ilman minkäänlaista ohjeistusta.

Vaatus siitä, että kilpailunrajoituslakiin tulisi jo nyt sisällyttää yrityshankinta- ja fuusiovalvontavaltuudet, ei tässä vaiheessa ole vielä perusteltu, koska siihen liittyvien vaikeiden ongelmien selvittäminen edellyttää vielä yksityiskohmaisempaa ja perusteellisempaa valmistelua. Mikäli fuusiokontrolli nähdään perusteellisemmassa valmistelutyössä tarkoituksenmukaisena, on tähän tällöin mentävä. On toki muistettava, että kansainväliset kokemukset yrityskauppojen valvonnasta eivät välttämättä ole olleet erityisen hyviä.

On selvää, että uuden kilpailulainsäädännön voimaantulo ei yksin takaa lisääntyvää kilpailua ja alenna maamme kohtuuttoman korkeaa hintatasoa. On täysin epärealistista olettaa, että uudistus näkyisi välittömästi esimerkiksi asumisen tai ruoan hinnassa. Uusi lainsäädäntö antaa kuitenkin viranomaisille entistä paremmat ja terävämmät aseet puuttua kuluttajille ja kansantaloudelle haitallisiin kilpailunrajoituksiin. Pitkällä aikavälillä vaikutukset sen sijaan ovat selvästi positiivisia.

Yrityksillä ja elinkeinoelämällä on toki ensisijainen vastuu taloudellisen kilpailun toimivuudesta. On selvää, että talouselämän sopeutuminen uudistuksiin vie aikansa. Uudistus on kuitenkin omiaan tehostamaan ja rationalisoimaan talouselämän rakenteita ja osaltaan saattamaan maattamme tarvittavaan eurokuntoon. Jos yrityksemme eivät pärjää yhä kovenevassa kilpailussa, emme tule myöskään saamaan niitä hyötyjä, joita Euroopan integraatiokehitys tarjoaa.

Jotta uusi kilpailulainsäädäntö vaikuttaisi tehokkaimmalla mahdollisella tavalla, on tärkeää, että lakia valvovilla viranomaisilla on käytössään riittävästi resursseja ja ennen kaikkea tarpeellista uskallusta.

Säännöstelytaloudessa on kartelleja, monopolia ja keskinäisiä hintasopimuksia. Toimivassa markkinataloudessa ei näitä ole. Uudistunut kilpailulainsäädäntö omalta osaltaan siirtää Suomea toimivaan markkinatalouteen.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! En olisi oikein kehdannut puhujakorokkeelle enää tähän aikaan tulla, ja lyhyt on oikeastaan sanomani. Kun kilpailulainsäädäntöä viimeksi rukattiin vuonna 88, silloin varsin kokemattomana kansanedustajana toistin useita kertoja, että säädetty laki on susi, enkä ole koskaan arvioissani onnistunut paremmin kuin silloin. Tällä hetkellä voimassa oleva kilpailulainsä-

däntö on täysin tehoton, sillä ei ole kilpailun edistämiseksi, kartellien purkamiseksi tai haittojen estämiseksi minkäänlaista vaikutusta.

Sen jälkeen olen toistuvasti eduskuntarykelyin, toivomusaloittein jne. kiinnittänyt eduskunnan ja hallituksen huomiota siihen, että kilpailulainsäädäntö, jota suunnitellaan, ei tule toimimaan, ellei kilpailulainsäädäntöön sisällytetä normaalia poikkeavaa todistustaakan jakamista koskien kartellin haitallisuutta.

Eduskunnassa antamissaan vastauksissa ministeri Salolainen ei toisinaan ole ymmärtänyt kysymystäni, ei ole ollut sitä ymmärtävinään, toisinaan hän on sanonut, että asiaan palataan myöhemmin, ja koskaan siihen ei ole palattu.

Viimeksi tein toivomusaloitteen asiaa koskien tämän vuoden keväällä, kun laki oli valiokunnassa. Se on toivomusaloite n:o 306, jossa jälleen kerran esitin sitä, että yleiseurooppalaisen mallin mukaisesti todistustaakka vastoin suomalaista oikeuskäytäntöä kilpailulainsäädännössä jaetaisiin sillä tavalla, että kartellista epäilty olisi velvollinen selvittämään pyydettyä sen, että kartelli ei ole hinnanmuodostuksen suhteen haitallinen.

Suomalaisessa rikos- ja siviilioikeudessa näyttötaakka on rikosoikeudessa syyttäjällä, siviilioikeudessa kantaja joutuu näyttämään kanteensa toteen. Verotuspuolella Suomessa on taas näyttötaakka verotettavalla, siis verovelvollisella. Niin kuin tiedetään, suomalainen verottaja on varsin tehokas. Se verottaa ja sanoo: jos et ei ole tyytyväinen, niin valita ja näytä valituksesi toteen. Me emme tietysti tästä pidä, mutta verotuspuolella todennäköisesti, jos näin ei näyttötaakka olisi, verotuksen tehokas suorittaminen yhteiskunnassa olisi mahdotonta.

Olen koko ajan sanonut, että jos näyttötaakkaa ei sälytetä kartellista epäillyn harteille, kilpailulainsäädäntö, jota nyt säädetään ja hyväksytään, on susi niin kuin oli aikaisempikin, koska koko lain tehokkuus pelkistyy pelkästään yhteen pykälään, jota nyt sitten valiokunnan mietintöihin jätetyissä vastalauseissa ehdotetaan säädettäväksi 7 a §:ssä.

Tietämäni mukaan myös keskustan kansanedustajat valiokunnassa olivat jossakin vaiheessa sitä mieltä, että tämä olisi välttämätöntä. Mutta kokoomuksen, jonka tarkoituksena ja velvollisuutena on suojella kartellin perustekijöitä, suurteollisuutta, kauppaa, kaikkea siltä, mikä liittyy normaaliin kilpailuun, vaikutusvalta puri jälleen myös keskustaan. Näin ollen hallitusryhmät menivät hallituksen esityksen taakse ja op-

positio jäi omine esityksineen 7 a §:n kohdalta tappiolle. Jossakin vaiheessa, kun kuuntelin ed. Jurvan selvityksiä valiokuntatyöskentelystä, olin jo sitä mieltä, että järki voittaisi valiokunnassa, mutta näin ei käynyt.

Siis laki on täydellinen susi ja sillä siisti. Se tulee pöytäkirjaa merkittyä, ja kun muutaman vuoden kuluttua asiaa katsellaan — eihän ole kuin kolme vuotta enää aikaakaan katsella taas tältä rupeamalta — silloin asiaan voidaan palata, mitä puhujakorokkeelta on sanottu.

Kyseinen 7 a § on ehdotettu säädettäväksi täällä esittämässäni muodossa, niin kuin näkyy valiokunnan mietinnöstä. Siellä on toivomusaloite n:o 306, joka ainoana tuo esille tämän tyyppisen lain säätämisen niistä toivomusaloitteista, jotka siellä on mainittu. Tämä on tuotu vasemmiston taholta, muistaakseni ainakin sosialidemokraattien, saattaa olla, että vasemmistoliittokin on II vastalauseessa. I vastalauseen allekirjoittajana on ed. Jurva, joka on tehnyt ehdotuksen vain 7 a §:stä. Katson, että tässä tapauksessa, kun tullaan toiseen käsittelyyn, oppositiorivien hajottaminen on turhaa. Olen ed. Jurvalle esittänyt, että hän luopuisi omasta vastalauseestaan ja tulisimme ryhmänä muun opposition vastalauseessa esitetyn lainmuutoksen taakse.

Toivoisin, että keskustasta löytyisi sen verran tukea, että ainakin 7 a §, joka on hyvin tärkeä ja keskeinen yleiseurooppalainen lainsäädäntö, jota ilman laki ei toimi, saataisiin tältä osin nyt muutettua eduskunnassa valiokunnan esityksen vastaisesti, jolloin kilpailulainsäädäntö tulisi edes jossakin määrin toimimaan. Huomautan myös siitä, että olen varma, että kun Euroopan yhteisöä koskevat direktiivit tulevat meillä voimaan, meidän on pakko muuttaa kilpailulainsäädäntöämme näyttötaakan osalta. Uskon, että kilpailulainsäädäntö ja siihen liittyvät toimet kuuluvat niin oleellisesti Euroopan yhteisön säännöstöön, että me emme voi tältä osin seurata kokoomuksen ja suuren pääoman viitoittamaa linjaa.

Ed. Björkenheim: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi kilpailunrajoituksista tähtää terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun turvaamiseen vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Muutokset verrattuna edelliseen lakiin, joka on vuodelta 1988, ovat huomattavat. Kiellettyjä kilpailunrajoituksia ovat vertikaaliset ja horisontaaliset kartellit sekä tarjouskartellit. Myös elinkeinonharjoittajien tai näiden yhteenliittymän

määräävän markkina-aseman väärinkäyttö kielletään.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, etteivät yksityiset ammatinharjoittajat joutu epäoikeudenmukaiseen asemaan neuvottellessaan vahvemman osapuolen kanssa hyödykkeistä ja niiden hinnoittelusta. Kuitenkin esiintyy suuri määrä liikkeen- ja ammatinharjoittajia, joiden yhteistoiminta takaa riittäviä toimintaedellytyksiä muuttuvissa kilpailuoloissa. Talousvaliokunta mietinnössään korostaa pienyritystä yhteistyötä, jonka tarkoituksena on ylläpitää voimakkaasti keskittyneillä aloilla muuten puuttuvaa markkinatasapainoa ja ehkäistä määräävässä markkina-asemassa olevaa elinkeinonharjoittajaa väärinkäyttämästä asemaansa. Näin ollen kilpailuviraston tulee elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän hakemuksesta määrätä, ettei lakiesityksen 4—6 §:n säännöksiä sovelleta kilpailunrajoitukseen, jos se osaltaan tehostaa tuotantoa tai hyödykkeiden jakelua ja jos hyöty pääosaltaan tulee asiakaille tai kuluttajille. Talousvaliokunta korostaa mietinnössään myös, että yritysten mahdollisuudet yhteistoiminnan harjoittamiseen tulee turvata kilpailuviraston myöntämällä poikkeusluvilla. Haluan tässä ottaa vain kaksi eri alaa esimerkeiksi.

Yrittäjä-käsitteeseen on sisällytetty myös maa- ja metsätalousyrittäjät. Maataloustuotteet eivät kuulu kilpailunrajoituslain piiriin siltä osin, kuin ne koskevat maataloustuloa koskevissa säännöksissä tarkoitettujen tuotteiden alkutuotantoa. Mitä tulee tämän piirin ulkopuolelle jäävien maataloustuotteiden kuten puutarhantuotteiden huomioon ottamiseen, on viitattava lakiesityksen 19 §:ään, mikäli yhteismarkkinointi ja -hinnoittelu on katsottava toimintaedellytysten turvaamisen kannalta tarpeelliseksi. On myös asiakkaan ja kuluttajan edun mukaista, jos tällaisissa tapauksissa hintasuositusmahdollisuutta voidaan käyttää. Alan järjestöjen tulee hoitaa yhteiset lupa-anomukset kilpailuvirastoon. Kysymyksessä on suuri joukko pieniä yrittäjiä, joille yksin toimiminen markkinoilla on vaikeaa.

Metsäala on toinen ongelmallinen alue. Puumarkkinoilla toimii yli 350 000 myyjää. Ostajia on lukumääräisesti edelleen satoja, mutta viisi suurinta edustavat kysynnästä 85:tä prosenttia. Käytännössä jokainen suuri puunostaja on omalla hankinta-alallaan määräävässä markkina-asemassa. Valtakunnallisia hintasuositusoppimuksia ei ole vuoteen ollut. Sopimuksilla tur-

vattiin metsänomistajien asemaa ja aikaansaatiin toimivat puumarkkinat ja sujuva puuhuolto. Jotta tilanne voisi jatkua, on edellytettävä, että ostajien ja myyjien välillä edelleen lain 19 §:ään viitaten voitaisiin ylläpitää hintayhteistyötä alueellisesti. Muuten metsänomistajat helposti joutuvat tilanteeseen, että puun myyjät ovat alueellisesti hyvinkin eriarvoisessa asemassa sijainnista ja markkinatilanteesta johtuen. Koska metsäveroitus ainakin toistaiseksi on pinta-alaperusteista, on huolehdittava myös siitä, että myyntimahdollisuudet pysyvät edes teoriassa saman arvoisina.

Kansantaloudelle merkittävän perustuotteen tai raaka-aineen kaupan tarvitsee poikkeuslupaa, jonka laki mahdollistaa. Nämä näkökohdat on otettava huomioon, jos lain täytäntöönpanosta annetaan tarkempia säännöksiä asetuksen muodossa.

Ed. Ukkola : Arvoisa puhemies! En halua eduskunnan aikaa sen enempää käyttää, mutta puutun vain pariin asiaan.

Ensinnäkin valiokunta on tehnyt erinomaista työtä ja kiristänyt kilpailulainsäädännön velvollisuuksia lähemmäksi eurooppalaista tasoa. On yritetty saada muutosta siihen, että elinkeinonharjoittajalle tulisi, kun häntä epäillään kilpailulle vahingollisesta teosta, näyttövelvollisuus. Sitä ei edelleenkään laissa ole. Siksi olen hyväksymässä SDP:n allekirjoittaman vastalauseen, kun asia tulee eduskunnassa käsittelemään.

Ed. Louekoski jo selvitti minulle kolmannen asian, joka minua on askarruttanut, eli sen, että kun jokin yritys on kilpailun rikkomusten takia kärsinyt taloudellisia menetyksiä, niin näyttäisi siltä, että yritys ei saisi korvauksia. Lainsäädäntö on sikäli monimutkaista, että ed. Louekosken mukaan kärsimään joutunut yritys saa korvauksia vahingonkorvauslain perusteella eikä sitä sen takia tarvitse tähän lakiin vaatia.

Sen sijaan ihmettelen sitä, että edelleenkin pidetään yllä kilpailuneuvostoa. Tätä elintä ei tarvita, vaan asiat voidaan siirtää markkinatuomioistuimelle tai tavalliselle tuomioistuimelle. Tähän asiaan olisi valiokunnan pitänyt paljon tarkemmin puuttua.

Ed. Dromberg : Herra puhemies! Haluan kilpailuneuvoston asemaan ottaa kantaa, kun ed. Ukkola toi sen esille. Me kuuntelimme asian-tuntijoita asiasta ja selkeästi ne kokemukset, mitkä tällä hetkellä on kilpailuvirastolla ja Tam-mivuorella, joka on ollut asiantuntijana ministe-

riöstä kuultavana, osoittivat, että markkinatuomioistuin käsittelee erityyppisiä asioita kuin kilpailuneuvoston asiat siinä mielessä, että ne ovat hallinnollisia kysymyksiä. Ne ovat talouskysymyksiä. Silloin hallinto-oikeus on parempi kanava hoitaa näitä kysymyksiä kuin markkinatuomioistuin. Heillä kyllä tuli pientä kritiikkiä kilpailuneuvostoon ja sen työskentelyyn. Heidän kantansa oli selkeästi se, että nimenomaan tältä puolelta kehitettäisiin sellainen tuomioistuinmenettely, joka hoitaisi hallinnollisia kysymyksiä eli talouskysymyksiä vastaavia asioita.

Ed. Ukkola : Herra puhemies! Ed. Drombergille sanoisin, että markkinatuomioistuimen toimenkuvaa voidaan aivan hyvin muuttaa, jos niin vain halutaan. Miksi kilpailulainsäädännön rikkomisasiota ei siirretä tavalliselle tuomioistuimelle? Kyllähän siellä aivan hyvin voidaan näitä asioita käsitellä. Vierastan sitä, että yhteiskuntaamme jatkuvasti luodaan neuvostoja, lautakuntia ja neuvottelukuntia, jotka byrokratisoivat asioittemme käsittelyä ja kaiken lisäksi tulevat kalliiksi ja monimutkaistavat asioita. Tämän tyyppisistä neuvostoista ja päällekkäisistä organisaatioista pitäisi päästä kerta kaikkiaan eroon. Kilpailuneuvostoon tulevista asioista osassa olisi aivan hyvin riittänyt, että kilpailuvirasto olisi virkamiesvastuulla asiat ratkaissut ja loput olisivat menneet tuomioistuimelle. Silloin olisi päästy mielestäni turhasta organisaatiosta, johon, kuten ed. Louekoski puheenvuorossaan sanoi, on tunnettu tiettyä epäluottamustakin.

Kun kerran olen puheenvuoron pyytänyt, niin puutun vielä erääseen asiaan, joka äsken jäi sanomatta. Kilpailun edistäminen ei pelkästään lainsäädännöllä riitä, vaan tarvitaan todellakin säännösten purkua. Etenkin tarvitaan elintarvikelainsäädäntöön liittyvien säännösten purkua, koska ne ovat nyky-Suomessa aivan riittävän tiukkoja ja estävät suoran kaupankäynnin tuottajien ja kuluttajien välillä.

Ed. Särkijärvi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Väistö : Herra puhemies! Ed. Dromberg toikin jo esille sen, että kilpailuasiat ovat enemmänkin hallintolainkäytön lohkoon kuuluvia ja edustavat taloudellista analyysia sekä myös kansantaloudellista näkemystä. Siitä syystä ilmeisesti aikanaan Rekolan komiteassa, kun organisaatiokysymyksiä on pohdittu, on päädyt-

ty siihen, että kilpailuasioiden ratkaiseminen soveltuisi nimenomaan juuri hallintolainkäytön piiriin.

Toisaalta ed. Ukkolalle voin todeta, että kyllä valiokunta pohti organisaatiokysymystä. Mehän yksimielisesti esitämme ponnen, jossa hallituksen edellytetään pikaisesti selvittävän, olisiko kilpailuneuvostoa kehitettävä riippumattoman tuomioistuimen suuntaan vai olisiko mahdollista, että jokin muu jo oleva tuomioistuin käsitelisi kilpailukysymykset. Yksi olennainen kysymys on se, että päätöksistä pitää olla mahdollisuus valittaa, hakea muutosta, ja tämä on oikeusturvan kannalta erittäin tärkeä kysymys.

Ed. D r o m b e r g : Herra puhemies! Vielä haluaisin ed. Ukkolalle vähän kommentoida myös meidän valiokuntamme puheenjohtajan kannanottoa kilpailuneuvostoon. Hän sanoi, että epäluottamusta tunnetaan kilpailuneuvostoa kohtaan, ja siinä oli muitakin tämän tyyppisiä sanontoja. Se oli minusta kyllä vähän liian vahvasti sanottu. Eivät asiantuntijat kyllä näillä sanoilla esittäneet sitä asiaa. Mutta he epäilivät tai tulevaisuutta ajatellen halusivat kehittää tätä muotoa vielä eteenpäin, jotta se paremmin kenties vastaisi tulevaisuuden tarpeita.

Hyvin voin yhtyä edelleenkin niihin ed. Väistön esille tuomiin kantoihin, että nimenomaan taloudelliset kysymykset pitäisi käsitellä hallinto-oikeuspuolella eikä markkinatuomioistuimen puolella.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi kilpailuneuvostosta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 163/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 15

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 15.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi kilpailuvirastosta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 164/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 16

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 16.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotukset laeiksi vakuutusyhtiölain muuttamisesta sekä talletuspankkien toiminnasta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 165/1991 vp
Talousvaliokunnan mietintö n:o 17

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3 (HE 14)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 21.31.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio

